

Verantwoordingen van mijn producties

Filmrecensies pag. 2

Podcast Achter het interview pag. 3

Artikel digitale veiligheid Rotterdam pag. 5

Artikel stikstof pag. 7

Verantwoording Filmrecensies Elvis & The Lost City

Producersen

In mijn vorige portfolio en mijn huidige portfolio laat ik zien dat ik me graag bezighoud met cultuur, met name boeken en films. Daar doe ik ook graag iets mee. In dit geval uit zich dat in een filmrecensie. Ik heb in mijn leven meer films gezien dan de gemiddelde tv-kijker en heb ook les gehad over het maken van films. Met de kennis die ik heb over regisseurs en acteurs, kan ik ook verbanden leggen met de rest van hun carrières.

Over The Lost City wilde ik een recensie schrijven omdat het een typische popcornfilm is. De uitdaging daarbij is dan om toch een inhoudelijke recensie te schrijven zonder de film (alleen maar) aan te vallen op het goedkope vermaak.

Ik koos voor de film Elvis omdat ik, toen de film net uit was, heel verschillende meningen over de film hoorde. Daardoor werd ik getripped om juist over deze film een stukje te schrijven. Ik keek hem op een avond in de bioscoop en de twee uur daarna schreef ik deze recensie. In die twee uur heb ik dan nog wel extra research gedaan, om zeker te zijn over de feiten.

Met deze recensies wil ik laten zien dat ik, naast de zakelijke, journalistieke toon die ik in de artikelen over stikstof en digitale veiligheid hanteer, ook creatiever kan schrijven. Met een kwinkslag hier en daar en een verwijzing naar de realiteit.

Verantwoording Podcast Achter het interview

Structuur:

Intro	1 ^e gast	2e	3 ^e gast	Einde
Aankondiging en muziekje	Binnenland	Binnenland	Buitenland	Afronding
1 minuut	+ - 10 minuten	+ - 10 minuten	+ -10 minuten	0.5 minuut

Medium: Villamedia

Doelgroep: Journalisten

Opmerkelijke Interviews in juni:

-Sander Donkers met Huub van der Lubbe	Volkskrant	1 juni
-Lorianne van Gelder met Fran Lebowitz	Het Parool	18 juni
-John Schoorl met Wim T. Schippers	Volkskrant	25 juni

Vorbereiding:

Interview Sander Donkers

- 1) als ik het goed begrijp werd jij benaderd door Huub?
- 2) waarom koos hij voor jou?
- 3) hoe heb jij die band met hem opgebouwd?
- 4) hoe kunnen journalisten dat het beste doen, zo'n band opbouwen?
- 5) hoeveel tijd zat er tussen het bericht van Huub, het interview en de publicatie?
- 6) hoe zag jouw voorbereiding eruit? Heb je nog research gedaan?
- 7) hoe lang duurde het interview?
- 8) hoeveel tijd had je om dit artikel te schrijven?
- 9) wat kunnen wij van dit interview leren?

Interview John Schoorl

- 1) Hoe ging je interview met Wim T. Schippers?
- 2) Hoe lang heeft het geduurd om het interview te regelen?
- 3) je geeft een kleurrijke minibiografie. jij reflecteert eigenlijk al op je werk in het artikel.
- 4) Hoe ga je te werk?
- 5) Hoeveel tijd heb je om het interview voor te bereiden?
- 6) Hoeveel tijd heb je om het interview te schrijven?
- 7) Wat is het leerpunt? Wat heb jij van dit interview geleerd? Of wat kan de luisteraar van dit interview leren?

Interview Lorianne van Gelder

- 1: In het interview schrijf je dat wie haar wil interviewen een handleiding krijgt per mail. Wat staat er in die handleiding?
- 2: Zodra ze je hoort stamelen, weet ze dat ze op moet nemen. Wat bedoel je daar precies mee?
- 3: Ze is een bekend persoon. Was je zenuwachtig voor het interview?
- 4: "Je hoeft nieuws niet te volgen...terwijl ik rondkijk." Hoe kijk jij daar naar?

5: Onder interview staat dat ze 25 juni in Carré was. Was jij daar bij?

6: Wat heb je van het interview met haar geleerd?

Producersen

Deze podcastaflevering maken verliep moeizamer dan ik had gehoopt. Het bleek al lastig om mensen te benaderen, zoals Step Vaessen. Uiteindelijk kreeg ik contact met haar, maar ze had helaas geen tijd. Sander, John en Lorianne reageerden wel snel. Ik heb er een klassiek muziekstuk onder geplaatst. Dat vond ik passend bij interviews, een klassiek onderdeel van de journalistiek. Dat hoeft niet 'hip' te zijn. De interviews duren allemaal circa 10 minuten. Dat is voldoende tijd om over de belangrijkste achtergrond van een interview te vertellen. Mijn introducties geven de nodige context.

Publieksgerichtheid

Voor publieksgerichtheid ga ik nog contact opnemen met Villamedia (om te vragen of deze podcast bij Villamedia past), meerdere mensen uit mijn doelgroep, en een podcastmaker (die ik om feedback ga vragen).

Artikel Digitale Veiligheid Rotterdam

Medium

RTV Rijnmond

Competenties

Met dit artikel wil ik produceren aantonen.

Produceren

In februari en begin maart dit jaar werkte ik voor het Lectoraat van de FHJ mee aan de analyse over het onderwerp digitale veiligheid in de verkiezingsprogramma's van lokale partijen. Daarvoor onderzocht ik Rotterdam, Amsterdam, Den Haag, Schiedam. Nu de coalitieakkoorden gepubliceerd zijn, wilde ik terugkomen op wat ik toen heb gevonden.

Toen ik in het coalitieakkoord van Rotterdam keek, zag ik drie regels tekst staan, twee zinnen in totaal. Ik heb in mijn analyse teruggekeken naar wat de partijen erover in hun verkiezingsprogramma's hadden staan. Wat opviel is dat D66 als enige coalitiepartij cybersecurity noemde in hun programma. Daarom nam ik contact met de partij op om te vragen hoe het ervoor staat met dat onderwerp.

Research

De competentie research heb ik natuurlijk al, maar ik heb voor mijzelf wat info verzameld die ik net zo goed hieraan kan toevoegen. Vandaar dat dit erbij staat.

Coalitie Rotterdam:

Leefbaar Rotterdam

VVD

D66

Denk

Coalitieakkoord Rotterdam 25 mei 2022

Een veilige, schone en groene stad

Cybercriminaliteit

Cyber- en ransomware-aanvallen (gijzelsoftware) vormen een reëel en ook toenemend risico

voor de gemeente. Wij zorgen ervoor dat binnen de gemeentelijke organisatie voldoende maatregelen worden getroffen om cyberweerbaarheid zo hoog mogelijk te houden.

We gaan door met Right to Cooperate en Right to Challenge. We continueren Citylab in een gewijzigde vorm.

Bestuur, organisatie en financiën

Organisatie

Onze dienstverlening sluit goed aan op de behoeften van Rotterdammers. Zij kunnen snel en effectief digitaal zakendoen met de gemeente. We zijn ook aanwezig in wijken voor degenen die liever persoonlijk contact willen. We zijn extra actief in wijken waar veel multiproblematiek voorkomt.

We nemen daarom de volgende maatregelen:

- De communicatie naar de Rotterdammer moet overzichtelijker en begrijpelijker. We blijven

werken aan eenvoudige formulieren en een één-loketgedachte.

Gedurende deze bestuursperiode realiseren we één gemeentelijke dienstverleningsapp.

Vóór 2025 zijn er minder én duidelijkere gemeentelijke websites.

- We gaan actief aan de slag met de Wet open overheid (Woo).

Uitgangspunt is dat gemeentelijke data waar mogelijk open en herbruikbaar (FAIR principes) wordt aangeboden.

De gemeente beantwoordt informatieverzoeken snel en inhoudelijk. We stellen extra middelen beschikbaar voor het Stadsarchief zodat documenten op een goede, geordende en in toegankelijke staat worden bewaard. Wij gaan in gesprek met het Rijk om meerjarige financiële afspraken te maken voor meer inzet op dit onderwerp

Toezicht en handhaving

We investeren extra in cameratoezicht. Waar nodig investeren we ook in toezicht door veiligheidscamera's bij religieuze en maatschappelijke instellingen. Cameratoezicht zetten we zorgvuldig in en alleen als andere, minder vergaande maatregelen eerst geprobeerd zijn (subsidiariteit). Daarnaast evalueren we regelmatig of reeds geplaatste veiligheidscamera's nog nuttig en/of noodzakelijk zijn. Camerabeelden verwijderen we binnen de daarvoor wettelijk gestelde normen en zo mogelijk zelfs eerder.

<https://www.rotterdam.nl/werken-leren/cybercriminaliteit/>

<https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/veiligheidsloket/>

<https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/rotterdam-digitaal/>

<https://dutchitchannel.nl/666689/cybercriminelen-richten-pijlen-op-gemeentehuis.html>

<https://www.rijnmond.nl/nieuws/1492171/experts-waarschuwen-haven-rotterdam-voor-aanval-cybercriminelen>

<https://www.nu.nl/tech/6214154/ooit-contact-gehad-met-de-politie-dan-bewaart-en-spaart-ze-onnodig-jouw-data.html>

Verantwoording artikel stikstof

Wat is er veranderd:

Aangezien jullie deze verantwoording al eens hebben gelezen, zal ik hier kort uitleggen wat er veranderd is en waarom.

Zoals besproken was het artikel te lang voor de invalshoek (waarom er **geen** - of haast geen - stikstofprobleem is in Dordrecht). Daarom heb ik veel overbodige alinea's verwijderd. Het artikel is nu meer *to the point*.

In de vorige versie duurde het vijf alinea's voor het over Dordrecht ging. Nu gaat het in de eerste alinea direct over Dordrecht. De tweede alinea gaat dan weer over de landelijke boerenprotesten, maar meteen daarna gaan we terug naar Dordt.

De alinea's waarin de boeren vertelden wat zijn wel of niet geloofden zijn eruit. In dit bondigere artikel is daar geen ruimte voor.

De drie plaatjes van het RIVM waarop aangegeven werd hoeveel procent van de stikstofdepositie veroorzaakt worden door industrie en overig, verkeer en landbouw heb ik eruit gehaald. Deze zijn niet belangrijk voor Dordrecht.

Wel blijft het plaatje van Aeius er in. Het kader dat de vorige keer boven het artikel zelf stond, zit nu in het artikel, en is een stuk korter. Ik heb ook een foto van Jan Willemsens toegevoegd.

De rest van dit document is de vorige verantwoording.

Waarom schreef ik dit artikel?

Omdat het stikstofprobleem al vaak in het nieuws kwam. De schadelijke effecten ervan op de natuur, maar ook de boosheid die de verscherpte stikstofnorm opriep bij boeren. Ik vroeg mij als Dordtenaar af hoe het op ons eiland precies zit met stikstof. Lijdt de natuur eronder, of dreigt er gevaar?

In dit artikel haal ik dit landelijke onderwerp naar Dordrecht.

Medium

De grootste (regionale) krant in Dordrecht en omgeving is AD de Dordtenaar. Het is lokaal nieuws, dat de inwoners van Dordt inlicht over de situatie van stikstof op het eiland.

Onderwerp

Het stikstofprobleem is actueel. Zo is er in januari 2022 een minister voor natuur en stikstof geïntroduceerd.

Invalshoek

De twee redenen waarom Dordrecht weinig last heeft van stikstof

Hoofdvraag

Waarom hebben we in Dordrecht relatief weinig last van stikstof?

Kop

De twee redenen waarom Dordrecht weinig last heeft van stikstof

Waarom Dordrecht weinig last van stikstof heeft

Eiland Dordt heeft relatief weinig last van stikstof

Een landelijk probleem, maar Dordt ontsnapt er grotendeels aan: stikstof

Een landelijk probleem, maar Dordrecht niet verstikt door stikstof

Stikstofsituatie op Dordt niet heel verstikkend

Tekstopbouw

-lead: uitleggen

-alinea 1:

-alinea 2:

-alinea 3:

-alinea 4:

Bronnen

Jan Willemsens

Akkerbouwer, voorzitter van de LTO in Dordrecht

Klaas Pieter-Groeneveld

Veehouder

Wim van der Maas

Jarenlang hoofd van emissieregistratie in Nederland geweest bij RIVM

Jacques van der Neut

38 jaar boswachter geweest in de Dordtse Biesbosch. In 2020 met pensioen gegaan. Hij heeft als geen ander een verandering (of geen) in de Dordtse Biesbosch op kunnen merken.

Gesproken bronnen die niet in het artikel aan bod komen:

Jasper de Jong

Akkerbouwer (Dordt) en veehouder

Gerrit de Jong
Pieter van Damme
Harry van der Linden

Veehouder. Voorzitter LTO Vierheerenlanden.
Akkerbouwer
Veehouder

Contactgegevens:

J.F.C. (Jan) Willemsens
Klaas Pieter-Groeneveld
Wim van der Maas
Jacques van der Neut

jan@willemsens.demon.nl
a.groeneveld56@kpnplanet.nl
0647330903
fotoneut@kpnmail.nl

Ethische kwestie

Het maakproces van dit artikel zat vol ethische overwegingen. Sommige van de boeren geloven de cijfers van het RIVM niet. Of omdat het RIVM zelf niet te vertrouwen is, of omdat ze fouten zouden maken. Dat wantrouwen tegenover het RIVM maakt het lastig voor mij. Natuurlijk is het goed om kritisch te blijven maar ik kan zelf niet 'even' controleren of de cijfers die zij gebruiken kloppen of niet. Het is een officieel instituut en als het goed is zijn die cijfers betrouwbaar.

Vanuit mijzelf heb ik de neiging om mensen tegen zichzelf te beschermen. Dus als de boeren zeggen dat ze het RIVM niet vertrouwen, dan denk ik na over hoe lezers over de boeren zullen denken.

Daar laat ik me niet door leiden, want wat zij zeggen is hun eigen verantwoordelijkheid. Het is hun mening. En die mening laat in dit geval juist de of ten minste een kern van de stikstofdiscussie zien: de boeren geloven de cijfers van het RIVM over stikstof niet.

Na het interview met Wim van der Maas bleek namelijk dat veel van wat de boeren tegen hadden gezegd niet klopte. Zo zei Jasper de Jong: 'de stikstofnorm is onhaalbaar. Zelfs als alle vliegtuigen zouden stoppen met vliegen en we alle , halen we het nog niet'. Eigenlijk klopt deze uitspraak. Maar dat komt omdat 'verkeer' slechts 1% van de stikstofuitstoot in Nederland veroorzaakt. Ik heb in een eerder stadium deze en andere uitspraken van de boeren meteen weggehaald, omdat ik ze tegen zichzelf wilde beschermen. Dat is hoe ik ben, ik wil aardig zijn, niemand voor het hoofd stoten. Maar dat is niet mijn taak als journalist. Sterker nog, in dit geval laten de uitspraken van de boeren een onderliggend probleem zien: ze zijn niet goed geïnformeerd. Daarom heb ik besloten deze uitspraken toch in het artikel te zetten. Ik heb wel wederhoor gevraagd natuurlijk.

Competenties

Met dit artikel wil ik de competenties **Publieksgerichtheid**, **Researchen** en **Produceren** aantonen.

Publieksgerichtheid

Zie podcast

Researchen

Voor dit artikel heb ik veel research gedaan naar stikstof. Het is een complex onderwerp. Ik heb veel nieuwsberichten en informatieve teksten erover gelezen en filmpjes gekeken. Ook sprak ik voor het artikel met Wim van der Maas van het RIVM die mij er veel over kon uitleggen. Daarnaast sprak ik oud-boswachter Jacques van der Neut over zijn waarnemingen met betrekking tot stikstof in Dordrecht. Voor het RIVM heeft hij een aantal jaar in de natuur van Dordrecht buisjes geplaatst waarin de neerslag opgevangen werd. Die haalde hij na een maand weer op en stuurde ze op naar een laboratorium in Londen waar de hoeveelheid stikstof in de neerslag werd gemeten.

Ook sprak ik met Jan Willemsens, voorzitter van LTO in Dordrecht. Hij vertelde dat veehouders minder stikstof uitstoten, en dat we maar twee veehouders hebben in Dordrecht, en waarom dat zo is.

Identificeert zelf, op basis van inzicht in maatschappelijke ontwikkelingen en actuele vraagstukken, relevante onderwerpen en invalshoeken

Ik zag dat de stikstofdiscussie steeds grotere maten aan begon te nemen. Vanuit mijn geboortestad Dordrecht vroeg ik mij af in welke mate dat onderwerp in mijn regio speelde. Daarom onderzocht ik hoe het met stikstof in Dordrecht (en omgeving) is gesteld. Een deel van mijn verhaal gaat over de boeren, omdat die beroepsgroep over het algemeen de grootste last ondervindt van het stikstofprobleem.

en past daarbij een geschikte journalistieke onderzoekstechniek toe.

Ik begon met informatie op te zoeken over stikstof. Daarnaast zocht ik artikelen over stikstof en over de boeren in AD de Dordtenaar. Ik zocht contact met Jacques van der Neut en Jan Willemsens. Ook Wim van der Maas benaderde ik.

Analyseert en duidt maatschappelijke ontwikkelingen of verschijnselen.

In mijn researchfase begon ik de stikstofsituatie te begrijpen. Na de gesprekken met mijn bronnen wist ik nog beter hoe het zat. De belangrijkste informatie komt daarom terug in mijn artikel (en het kader bij het artikel), zodat de lezer ook begrijpt hoe het zit.

Produceren

Voor dit artikel sprak ik met vijf boeren, iemand van het RIVM en een boswachter om een zo compleet mogelijk beeld van de situatie te krijgen.

Het selecteren kostte wat moeite omdat ik met elk interview weer nieuwe, interessante informatie hoorde, probeerde ik daar zoveel mogelijk van te gebruiken. Achteraf werd het artikel daardoor te lang, waardoor ik zorgvuldig moest kiezen welke onderwerpen wel en niet aan bod zouden komen.

Wat dat betreft is dit een behoorlijk complexe productie. Ik moet keuzes maken tussen vijf bronnen met allemaal hun eigen verhalen. Hoe laat ik hen hun verhaal zo goed mogelijk vertellen zonder ze tekort te doen, maar ook nuance of tegenspraak toe te laten.

Maakt publicabele complexere producties,

Dit artikel bevat vier gesproken bronnen, die elk vanuit een eigen perspectief naar de situatie kijken. Die laat ik samenkomen in een artikel waarin de situatie uitgelegd wordt.

en stemt vormkeuzes af op journalistieke inhoud.

Een artikel waarin deze vier bronnen aan het woord komen leek mij de beste vorm. Ook omdat het voor AD de Dordtenaar is.

Formuleert precies en gaat creatief om met taal.

Ik leg alles zo goed mogelijk uit, en zo eenvoudig mogelijk. Tegelijk probeer ik er mooie zinnen en alinea's van te maken.

Plant en organiseert over een langere termijn volledig zelfstandig.

Ik heb het idee voor dit artikel zelf verzonnen en heb er zelf werk van gemaakt.

Vernieuwen

Zie podcast

Researchdossier

Hieronder staan veel van de webpagina's, artikelen en filmpjes die ik heb gelezen en bekeken om de situatie rondom stikstof te begrijpen.

https://www.rvo.nl/sites/default/files/2020/02/Tabel-2-Stikstof-landbouwgrond-2019-2021.pdf

Normen stikstof landbouwgrond 2021

<https://www.wur.nl/nl/Dossiers/dossier/Stikstof-1.htm>

De Nederlandse bijdrage aan de stikstofdepositie op Natura-2000 gebieden is circa 60%. Daarvan komt circa 20% vanuit verkeer, industrie en consumenten. De overige 40% komt vanuit de veehouderij. Om tot substantiële emissiereducties te komen zal dus naar de veehouderij en het verkeer moeten worden gekeken.

Van de stikstofdepositie uit de veehouderij komt:

- Circa 65% uit de rundveehouderij
- Circa 20% uit de varkenshouderij
- Circa 10% uit de pluimveehouderij

<https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-stikstof/stikstofemissies-naar-lucht>

<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-landbouw-natuur-en-voedselkwaliteit/documenten/rapporten/2021/11/12/bijlage-5---rivm-briefrapport-bijdrage-aan-de-stikstofdepositie-in-de-natuur-vanuit-de-industrie-het-verkeer-en-de-consumenten>

2019

landbouw en veeteelt: 41%
Natuurgebieden inclusief water: 35%
Mesdag zuivelfonds: 23-26%
AD:
verkeer: 17%
Industrie: 12%
RIVM:
verkeer: 12%
Industrie: 1%

2017

Landbouw: 106 miljoen kilo stikstof
Dieren: 94 miljoen kilo
Energieverbruik (kassen en andere bronnen): 12 miljoen
Verkeer: 44,79 miljoen luchtvaart: 1.2 miljoen
Industrie: 16.9 miljoen
Er werd 712 miljoen kilo stikstof vastgelegd in de sector. Een deel daarvan wordt weer uitgestoten.
393 miljoen kilo in producten
225 miljoen uitstoot in bodem

94 miljoen uitstoot in lucht.

1990

289 miljoen kilo in vergelijking met 2017 (106) een reductie van 64%

Laatste tien jaar wel gestagneerd door PAS.

Ter inspiratie heb ik dit artikel van AD de Dordtenaar gelezen:

<https://www.ad.nl/dordrecht/wordt-de-grote-markt-in-dordrecht-een-woonhof-of-evenementenplein~a6887748/>

Observaties

-lets meer dan 1000 woorden

-kop: is een vraag. Bestaat uit 10 woorden.

-lead: 30 woorden

-3 foto's/plaatsjes en 1 filmpje onderaan

-1 uitgelichte quote

-17 alinea's: (**op de site van het AD**) kortste is 2 regels (aantal: 1), de langste(n) is/zijn 8 (90 woorden)

-3 tussenkopjes

Taheij, C. (2020, 30 april). *Dordtse boeren doneren groenten voor Maaltijd aan huis*. AD. <https://www.ad.nl/dordrecht/dordtse-boeren-doneren-groenten-voor-maaltijd-aan-huis~a01edbf4/?referrer=https://www.google.com/>

Gelezen: september 2020

„Eilandbewoners zijn we met elkaar en we moeten elkaar een beetje helpen”, zegt aardappel- en uienteler Willemsens, een van de 37 boeren in Dordrecht en voorzitter van de lokale LTO-afdeling. „Zo laten we ook een beetje zien wat de boeren aan de rand van de stad telen.”

Smit, R. (2020, 13 augustus). *Droogte en hitte vormen lastige combinatie voor boeren, maar 'er is nog voldoende water in de rivier'*. AD. <https://www.ad.nl/dordrecht/droogte-en-hitte-vormen-lastige-combinatie-voor-boeren-maar-er-is-nog-voldoende-water-in-de-rivier~a2c1b422/>

Gelezen: september 2020

Iedereen heeft last van de warmte. Ook voor Jan Willemsens, voorzitter van LTO Dordrecht en zelf boer, levert het weer lastige situaties op.

NOS. (2020, 1 april). *Boeren boos omdat kabinet “zelfs nu stikstofmaatregelen wil doordrukken”*. <https://nos.nl/artikel/2329097-boeren-boos-omdat-kabinet-zelfs-nu-stikstofmaatregelen-wil-doordrukken>

Gelezen: september 2020

Over Het Landbouw Collectief.

NOS. (2019, 20 december). *Boerenorganisaties stappen naar rechter om stoppersregeling*. <https://nos.nl/collectie/13799/artikel/2315541-boerenorganisaties-stappen-naar-rechter-om-stoppersregeling>

Gelezen: september 2020

De stikstoflicenties van varkensboeren die gebruik maken van de stoppersregeling, gaan naar de bouw.

NOS op 3. (2019, 3 september). *Waarom stikstof Nederland in z'n greep heeft* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=3Z4900yqPx8>

Gezien: september 2020

-Salderen

-ADC toets (geen alternatief, dwingende reden, compensatie)

Nieuwsuur. (2020, 15 augustus). *Het koeien-menu gaat op de schop, hoe erg is dat?* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ymqVsSoT-R0&feature=youtu.be>

Gezien: september 2020

Binnen landbouw is melkveehouderij grootste uitstoter van ammoniak: 51% (bron: WUR)
18% varkenshouderijen.
9% pluimveesector.
22% overig.

<https://decorrespondent.nl/11426/koeien-woorden-ziek-zonder-krachtvoer-zeggen-boeren-maar-wacht-eens-koeien-aten-toch-gras/2449208141292-e03c29c6>

Oudman, T. (2020, 18 juli). *Koeien worden ziek zonder krachtvoer, zeggen boeren. Maar wacht eens, koeien aten toch gras?* De Correspondent. <https://decorrespondent.nl/11426/koeien-woorden-ziek-zonder-krachtvoer-zeggen-boeren-maar-wacht-eens-koeien-aten-toch-gras/2449208141292-e03c29c6>

Gelezen: september 2020

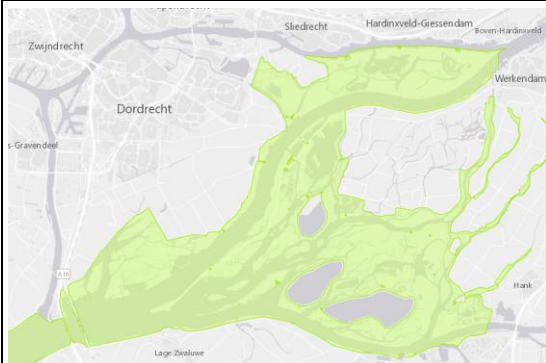
RIVM. (z.d.). *Vragen en antwoorden over stikstof en ammoniak*. Geraadpleegd op september 2020, van <https://www.rivm.nl/stikstof/vragen-en-antwoorden-over-stikstof-en-ammoniak>

Ammoniak is vooral schadelijk voor de natuur omdat planten en de bodem ammoniak opnemen. Zo komt er teveel van in natuurgebieden: de bodem wordt er rijker door. **Zeldzame planten die het juist goed doen op voedselarme grond, verdwijnen daardoor.** Zo verdringen de brandnetels bijvoorbeeld de orchideeën. Daarmee verdwijnen ook dieren die van die zeldzame planten leven.

Wat is een stikstofgevoelig habitattype en wat is overbelasting door stikstof?

Elk habitattype (type natuur) kent een **Kritische Depositiewaarde (KDW)**. De KDW is de grens waarboven het risico bestaat dat de kwaliteit van een habitat significant wordt aangetast door de verzurende en/of vermestende invloed van stikstofdepositie. **Een habitattype wordt als stikstofgevoelig aangemerkt als de KDW lager is dan 2400 mol per hectare per jaar. Als de daadwerkelijke stikstofdepositie hoger is dan de KDW, spreken we van overbelasting door stikstof.**

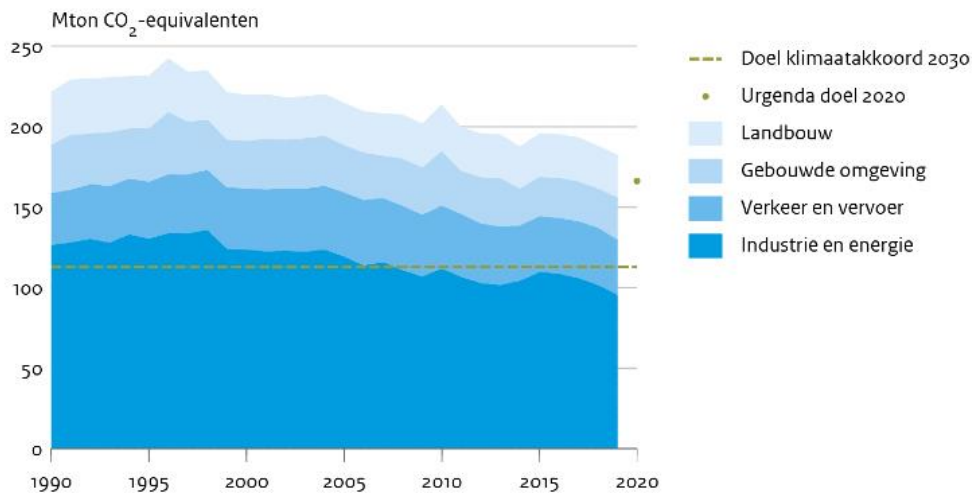
natura2000 (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (z.d.). *Zuid-Holland / natura 2000*. Natura2000. Geraadpleegd op september 2020, van <https://www.natura2000.nl/gebieden/zuid-holland>

De hele Dordtse Biesbos maakt deel uit van een Natura2000-gebied.

RIVM. (2020, 7 mei). *Uitstoot broeikasgassen in 2019 opnieuw iets lager* | RIVM. <https://www.rivm.nl/nieuws/uitstoot-broeikasgassen-in-2019-opnieuw-iets-lager>

Emissie broeikasgassen per sector

Bron: RIVM/Emissieregistratie, CBS

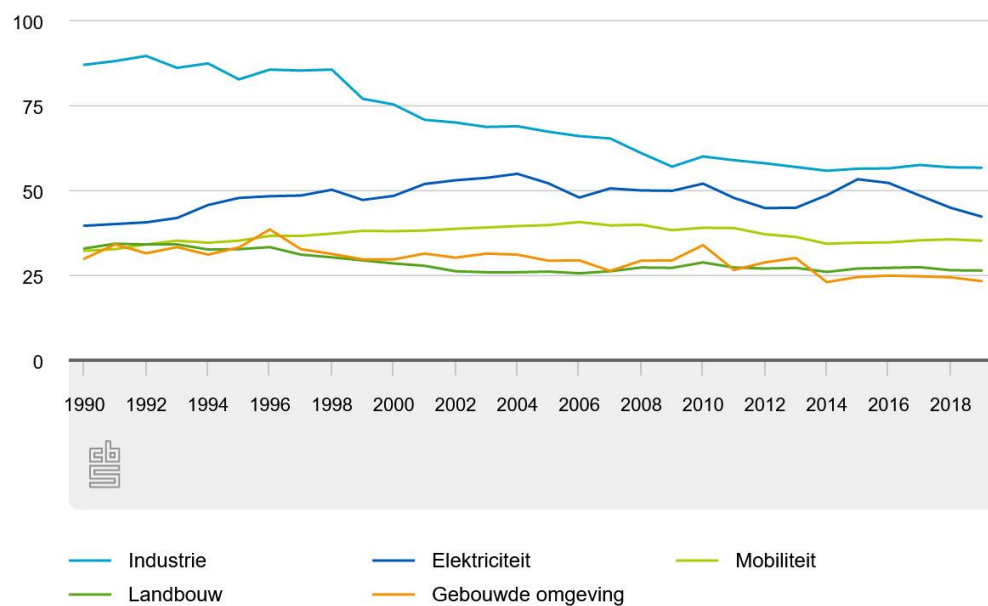
RIVM/mei2020

Hier zien we dat Landbouw een relatief klein deel van de uitstoot van broeikasgassen veroorzaakt. Ongeveer evenveel als 'Gebouwde omgeving', een stukje minder dan verkeer en vervoer en veel minder dan industrie en energie. Dus op het gebied van broeikasgassen hebben de boeren gelijk dat ze 'weinig' uitstoten.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020, 3 november). *Welke sectoren stoten broeikasgassen uit?* <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-broeikasgassen/hoofdcategorieen/welke-sectoren-stoten-broeikasgassen-uit->

Uitstoot broeikasgassen naar sector

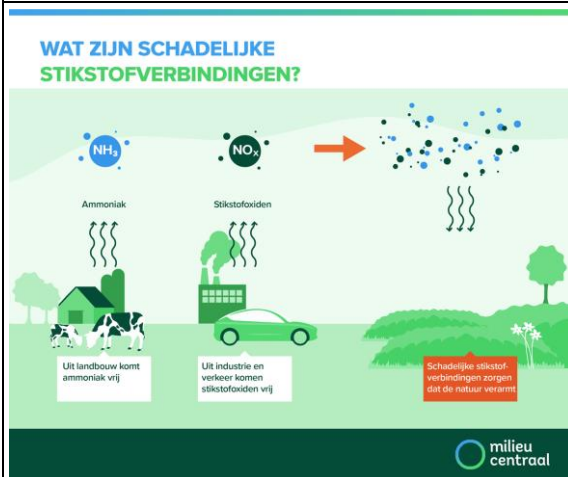
megaton CO₂-equivalent

Bron: CBS, RIVM/Emissieregistratie

Dit plaatje bevestigt dat. Omdat als het gaat over 'uitstoot' broeikasgassen en stikstof nog wel eens door elkaar gehaald worden, bekijk ik de uitstoot van broeikasgassen per sector. Hieruit blijkt dat op het gebied van broeikasgassen de landbouw minder uitstoot dan industrie, elektriciteit en mobiliteit (verkeer).

Milieu Centraal. (z.d.). *Stikstof in de lucht en bodem*. Geraadpleegd op september 2020, van <https://www.milieucentraal.nl/klimaat-en-aarde/milieuproblemen/stikstof-in-de-lucht-en-bodem/>

Stikstofoxiden (NO_x) en ammoniak (NH₃) zijn schadelijk voor de natuur als er te veel van in de lucht, bodem of water terecht komt. Planten als bramen, brandnetels en gras gaan er harder door groeien en overwoekeren andere planten. Daardoor verdwijnen ook insecten, vlinders en vogels. Stikstofdioxide is bovendien ongezond voor mensen.

Stikstofoxide (NO_x) komt vooral in de lucht door het verkeer (uitlaatgassen) en de industrie. Ammoniak (NH₃) komt vooral vrij uit de mest en urine van dieren. Veel mensen gebruiken kortweg het woord 'stikstof' als het over deze verbindingen gaat. Soms wordt het 'reactief stikstof' genoemd.

Wat zijn schadelijke stikstof verbindingen?

Ammoniak (NH₃) komt vooral van de **landbouw en veeteelt**. Het komt uit de **mest en urine van dieren**. Een deel belandt rechtstreeks in de grond, bijvoorbeeld door uitrijden van mest of als dieren in de wei staan. Een deel verdampt en komt in de lucht terecht. Ammoniak blijft maar een paar uur in de lucht en komt meestal binnen een paar kilometer weer op de grond terecht. Zo belandt het in de natuur of natuurgebieden. Een deel van de ammoniak vormt fijnstof in de lucht en wordt door de wind verder verspreid.

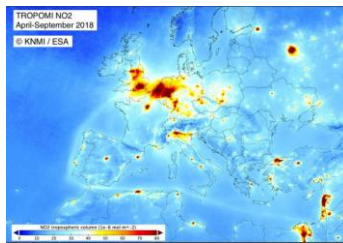
Stikstofoxiden (NO_x) komen vooral van het verkeer en de industrie. Bij hoge temperaturen (bijvoorbeeld in een brandstofmotor) reageert stikstof met zuurstof en komt het als NO_x uit

de uitlaat of schoorsteen. Vooral langs snelwegen en in steden is de hoeveelheid NO_x groot. Op de kaart zie je waar vooral NO₂ gemeten werd in 2017.

Cijfers over stikstof

De Nederlandse stikstofuitstoot is de hoogste van Europa: per hectare stoten we ongeveer **4 keer zo veel uit als het EU-gemiddelde**. Van de Nederlandse uitstoot bestaat **60% uit ammoniak (NH₃) en 40% uit stikstofoxiden (NO_x)**. De landbouw zorgt voor 61% van de stikstofuitstoot (door mest, maar ook uit kassen en door landbouwvoertuigen), het wegverkeer voor 15%. De uitstoot wordt ook wel stikstof-emissie genoemd.

Op de kaart van het KNMI/Tropomi zie je de hoeveelheid NO₂ in de lucht in Nederland en in de rest van Europa.

Van de stikstof die wél in Nederland neerslaat (dit noemen we stikstofdepositie) komt 46% van de Nederlandse landbouw, 32% uit het buitenland en 6% van het Nederlandse wegverkeer. Zie de afbeelding hieronder (bron: [RIVM](#)).

Te veel stikstof slecht voor natuur

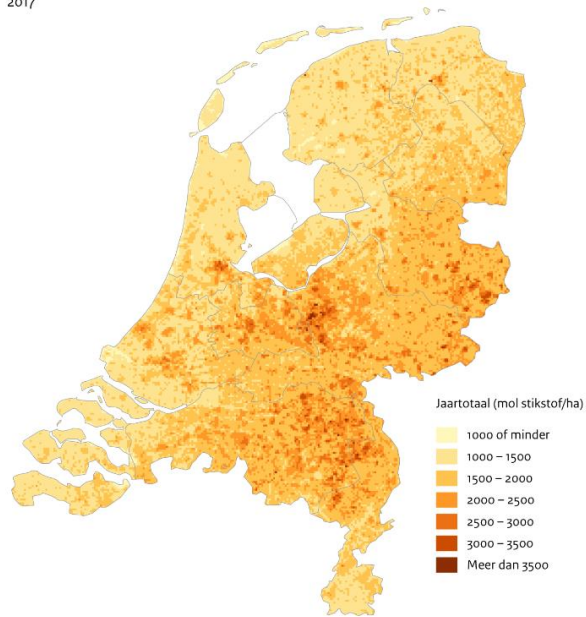
Stikstof is onmisbaar voor de natuur, planten hebben het nodig. **Maar te véél stikstof in de bodem is wél een probleem**. **Te veel stikstof zorgt dus voor minder plant- en diersoorten: de biodiversiteit neemt af, de natuur 'verarmt'**.

Vermesting en verzuring

Deze gevolgen voor de natuur wordt ook wel **vermesting** genoemd. Vermesting wil zeggen dat er te veel voedingsstoffen in de bodem komen, waardoor planten die van voedingsarme grond houden verdwijnen – en daarmee ook de insecten die van die planten afhankelijk zijn. Op de afbeelding zie je waar de 'vermestende' stikstof vooral terecht komt.

Vermestende depositie

2017

Bron: RIVM, 2019

PBL/ap19
www.clo.nl/nl018917

De bodem kan door te veel stikstof ook **verzuren**: daardoor verdwijnen de planten die niet tegen een zure bodem kunnen. Een zure bodem bevat minder kalk, wat een probleem kan zijn voor de vogels die daar leven.

Stikstofdioxide is ongezond

Te veel stikstofdioxide in de lucht is ongezond. Mensen kunnen last krijgen van hun luchtwegen en astma-aanvallen krijgen.

Jasper de Jong sprak over het gewas Luzerne.

Vragen die ik heb:

-Wat is het?

-Wie kan mij daar iets over vertellen?

Hier heb ik er wat informatie over gevonden:

<https://www.dlf.nl/voedergewassen/dlf-alfalfa-luzerne>

Gelezen: oktober of november 2020

Stikstofbindend gewas: Bindt stikstof uit de lucht via uitgebreid wortelstelsel. Zo kan tot wel 250 kg/ha. stikstof worden opgeslagen in de wortels.

Maar ik moet selecteren. In dit artikel heb ik geen ruimte voor luzerne. Wel interessant om later nog eens uit te zoeken.

vpro zondag met lubach. (2019, 20 oktober). *Boeren en stikstof - Zondag met Lubach (S10)* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=7sNBUBInJo8>

Gezien: december 2020

Stikstofoxiden: veroorzaakt fijnstof en zure regen
Ammoniak: slecht voor sommige planten

Land- en Tuinbouworganisatie Nederland. (z.d.). *Ammoniak en stikstof*. LTO. Geraadpleegd op december 2020, van <https://www.lto.nl/onderwerpen/ammoniak-en-stikstof/>

De landbouw heeft de ammoniakuitstoot **sinds 1990 al met ruim 65% teruggebracht**, een indrukwekkende prestatie van een sector die wereldwijd leidend is. Toch is er in veel Natura2000-gebieden een stikstofoverschot. Daarom was vanaf 2015 het Programma Aanpak Stikstof (PAS) van kracht, gericht op minder stikstof, sterkere natuur en economische ontwikkeling. **Op 29 mei 2019 heeft de Raad van State geoordeeld dat het PAS niet als basis voor toestemming voor activiteiten mag worden gebruikt.**

De uitspraak heeft verstrekkende gevolgen voor boeren en tuinders. **Honderden vergunningen waartegen beroep was ingesteld zijn of worden vernietigd, ruim 3000 meldingen voor kleine emissies zijn niet meer geldig, en een onbekend aantal bedrijven wordt getroffen door het wegvallen van de drempelwaarde. In totaal zijn in Nederland zo'n 18.000 projecten, van woningbouw tot infrastructuur en mkb tot industrie, stil komen te liggen.**

<https://edepot.wur.nl/17981>

Gelezen:

Dit komt uit 2008

De stikstofdepositie bedraagt **nu 2100 mol per ha**. Dit is meer dan zes maal zo hoog als de depositie in 1900 en 40% minder dan de piek in de depositie van 1988. Nederland **streeft naar een stikstofdepositie van 1650 mol per ha in het jaar 2010**. Europees gezien is ammoniak een Nederlands probleem. De Nederlandse export van ammoniak verhoudt zich 7:1 tot de import. Het brongerichte (emissie) beleid heeft de emissie in de periode **1988 tot 2005 teruggebracht van 240 tot 132 kiloton ammoniak**. De melkveesector is nu met **50 kiloton ammoniak de sector met de grootste bijdrage aan de jaarlijkse emissies**.

<https://research.wur.nl/en/publications/effecten-van-ammoniak-op-de-nederlandse-natuur-achtergrondrapport>

Gelezen:

Dit komt uit 2008

Met name de depositie van stikstof in de vorm van **ammoniak (75%) en stikstofoxide (25%)** ligt in Nederland boven de grens – kritische depositiewaarde – die voor de natuur acceptabel is. Grassen verdragen hogere concentraties stikstof dan veel natuurlijke vegetaties en kunnen daardoor in bossen en natuurgebieden overheersen. Onderhoud en beheer kunnen dit deels herstellen. Indien niet tegelijk de ammoniakdepositie wordt aangepakt, is dit zeer kostbaar.

<https://www.bij12.nl/onderwerpen/stikstof-en-natura2000/helpdesk/begrippenlijst/>

Bekeken op: 18-03-2021

Begrippenlijst

Veeteelt. (2020, 19 februari). *Forse overschatting stikstofuitstoot landbouw door RIVM*. Veeteelt.nl. <https://veeteelt.nl/nieuws/forse-overschatting-stikstofuitstoot-landbouw-door-rivm>

Geraadpleegd op: 23-03-2021

Veeteelt. (2020b, april 1). *Verbeterde luchtkwaliteit zegt niets over stikstofuitstoot landbouw*. Veeteelt.nl. <https://veeteelt.nl/nieuws/verbeterde-luchtkwaliteit-zegt-niets-over-stikstofuitstoot-landbouw>

Geraadpleegd op: 23-03-2021

Jan Willemsens vertelde in gesprek met mij dat er foto's waren waarop te zien was dat de stikstofuitstoot vooral in de Randstad te zien was (en dus van de industrie komt). Dat ging over NOx.

Everaardt, C. (2020, 2 april). *Mesdagfonds komt na herberekening uit op dezelfde stikstofcijfers voor landbouw als RIVM*. RTV Oost. <https://www.rtvooost.nl/nieuws/328604/Mesdagfonds-komt-na-herberekening-uit-op-dezelfde-stikstofcijfers-voor-landbouw-als-RIVM>

Geraadpleegd op: 23-03-2021

Everaardt, C. (2020b, juli 3). *Gebruikte rekenmethodes stikstofneerslag RIVM "voldoende tot goed"*. RTV Oost. <https://www.rtvooost.nl/nieuws/326899/Gebruikte-rekenmethodes-stikstofneerslag-RIVM-voldoende-tot-goed>

Geraadpleegd op: 23-03-2021

NOS. (2019a, oktober 2). *Stikstof: vier vragen (en antwoorden) over de uitstoot van boeren*. <https://nos.nl/collectie/13799/artikel/2304403-stikstof-vier-vragen-en-antwoorden-over-de-uitstoot-van-boeren>

Geraadpleegd op: 23-03-2021

Die reductie is de afgelopen tien jaar wel grotendeels gestagneerd. Dat komt onder andere door de invoering van het programma aanpak stikstof (PAS) in 2015, en door het afschaffen van de melkquota, waardoor melkveehouderijen zijn uitgebreid.

EenVandaag. (2020, 15 januari). *Op deze 5 manieren kan de luchtvaart de stikstofuitstoot terugbrengen*. <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/op-deze-5-manieren-kan-de-luchtvaart-de-stikstofuitstoot-terugbrengen-en-groei-verdiene/>

Gelezen op: 14 mei 2021

De luchtvaart mag pas groeien als de uitstoot van stikstof afneemt. Dat is het advies van de commissie Remkes aan het kabinet. Vraag is welke mogelijkheden de luchtvaartsector zelf heeft om iets aan die uitstoot te doen.

1. Grondafhandeling elektrisch
2. Schonere vliegtuigen
3. Glijvluchten
4. Wegverkeer
5. Minder vliegen

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2021, 1 januari). *Stikstof landbouwgrond*. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2020/02/Tabel-2-Stikstof-landbouwgrond-2019-2021.pdf>

Gelezen op: 16 mei 2021